

УДК 341.645:061.1ЄС

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.49>

ПОПЕРЕДНЄ ЗВЕРНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ ДО СУДУ ЄС ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Костюченко Я.,*доктор юридичних наук,**доцент кафедри порівняльного і європейського права,**Навчально-науковий інститут міжнародних відносин**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Костюченко Я. Попереднє звернення національних судів до суду ЄС як інструмент забезпечення верховенства права Європейського Союзу.

Вказується, важливість обраного напрямку дослідження визначається необхідністю поглибленого аналізу ролі преюдиціального механізму у гарантуванні принципу верховенства права Європейського Союзу. Зазвичай цю процедуру сприймають виключно як формальний інструмент отримання роз'яснень від Суду ЄС. Проте детальне вивчення свідчить, що протягом понад шести десятиліть функціонування цей інститут трансформувався у дієвий інструмент судового нагляду за узгодженістю національного законодавства з правовими нормами Європейського Союзу.

Стаття досліджує процедуру попереднього звернення національних судів до Суду ЄС як механізм забезпечення верховенства права Європейського Союзу. Автор показує еволюцію інституту від ст. 177 Договору про ЄЕС до його нинішньої конструкції, окреслюючи його двоїсту природу: з одного боку це інструмент судового діалогу, з іншого ефективний спосіб «вбудувати» право ЄС у національні правопорядки шляхом обов'язкових для національних судів тлумачень Суду ЄС.

На емпіричному рівні стаття узагальнює статистичні дані, які підтверджують, що попередні запити становлять більшість навантаження Суду. На теоретичному рівні аргументовано, що механізм попереднього звернення виконує «конституційну» функцію: забезпечує уніфікацію тлумачення, перетворює принцип примату права ЄС на практичний стандарт правозастосування та фактично функціонує як «процедура про порушення для громадян», надаючи приватним особам опосередкований доступ до перевірки відповідності національного права праву ЄС.

Окрема увага приділена балансу між приматом права ЄС і національними конституційними стандартами через призму прецедентів та практичним наслідкам для України як держави-кандидата. Також окреслено сучасні виклики механізму зростання навантаження, часові затримки, ризики «судового активізму» і запропоновано напрями оптимізації (процедурні фільтри, тематична децентралізація частини справ, цифровізація проваджень).

Практична цінність роботи полягає у виробленні для України дорожньої карти інституційної та процесуальної готовності до використання преюдиціальних запитів після набуття членства, що уможливить швидку інтеграцію національної судової практики в простір права ЄС та підвищить якість і єдність правозастосування.

Ключові слова: право ЄС, попереднє звернення; преюдиціальне провадження; судовий діалог; верховенство права ЄС; імплементація *acquis*; підготовка суддів.

Kostyuchenko Ya. Preliminary references by national courts to the court of justice as a tool for ensuring the rule of European Union law.

It is indicated that the importance of the chosen direction of research is determined by the need for an in-depth analysis of the role of the preliminary ruling mechanism in guaranteeing the principle of the rule of law of the European Union. Usually this procedure is perceived exclusively as a formal tool for obtaining clarifications from the Court of Justice of the EU. However, a detailed study shows that over more than six decades of operation this institution has transformed into an effective tool for judicial supervision of the consistency of national legislation with the legal norms of the European Union.

The article examines the procedure for preliminary references by national courts to the Court of Justice as a mechanism for ensuring the rule of law of the European Union. The author shows the evolution of the institution from Art. 177 of the EEC Treaty to its current design, outlining its dual nature: on the one hand, it is an instrument of judicial dialogue, on the other, an effective way to «integrate» EU law into national legal orders through binding interpretations of the Court of Justice for national courts.

At the empirical level, the article summarizes statistical data confirming that preliminary references constitute the majority of the Court's workload. At the theoretical level, it is argued that the mechanism of prior appeal performs a "constitutional" function: it ensures unification of interpretation, transforms the principle of the primacy of EU law into a practical standard of law enforcement and in fact functions as a "violation procedure for citizens", providing private individuals with indirect access to verifying the compliance of national law with EU law.

Special attention is paid to the balance between the primacy of EU law and national constitutional standards through the prism of precedents and the practical consequences for Ukraine as a candidate state. The current challenges of the mechanism of increasing workload, time delays, risks of "judicial activism" are also outlined and areas of optimization are proposed (procedural filters, thematic decentralization of some cases, digitalization of proceedings).

The practical value of the work lies in developing a roadmap for Ukraine's institutional and procedural readiness to use preliminary ruling requests after accession, which will enable the rapid integration of national judicial practice into the EU legal space and improve the quality and unity of law enforcement.

Key words: EU law, preliminary ruling; preliminary ruling proceedings; judicial dialogue; rule of EU law; implementation of the *acquis*; training of judges.

Постановка проблеми. Європейська інтеграція значною мірою забезпечується ефективністю норм права Європейського Союзу (ЄС) та діяльністю Суду Справедливості Європейського Союзу (Court of Justice of the European Union, CJEU, далі – Суд ЄС) [1]. Одним із ключових механізмів, що забезпечують єдність та дієвість права ЄС, є процедура попереднього звернення (преюдиціального запиту) національних судів до Суду ЄС. Саме через попередні рішення Суд ЄС формує однакове тлумачення права ЄС в усіх державах-членах, гарантує верховенство і автономність цього права, проголошеного в Лісабонському Договорі [2].

Актуальність дослідження обраного нами напрямку зумовлена також потребою глибшого розуміння того, як преюдиціальна процедура слугує інструментом забезпечення верховенства права ЄС. Традиційно її розглядають лише як технічний механізм отримання тлумачення від Суду ЄС. Однак аналіз показує, що за понад 60 років існування цей механізм еволюціонував у потужний засіб судового контролю над національними нормами на відповідність праву ЄС [3]. Не випадково процедуру попередніх запитів називають сьогодні «процедурою про порушення для громадян», адже вона дозволяє приватним особам опосередковано ініціювати перевірку національного права на відповідність праву ЄС через звернення їхніх національних судів до Суду ЄС. Таким чином, проблематика цього дослідження полягає в тому, щоб розглянути преюдиціальне звернення не тільки як механізм тлумачення права ЄС, але і як інструмент утвердження верховенства цього права у правопорядках держав-членів та висвітлити орієнтири для прискорення інтеграції національної практики у правовий простір ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання попереднього звернення національних судів до Суду ЄС як інструменту забезпечення верховенства права ЄС має значну теоретичну та практичну розробку у європейській і частково українській правовій науці. По-перше, значна увага у статті приділяється офіційним джерелам права ЄС [4; 5; 9]. Ці акти є базовими у визначенні правової природи преюдиціальної процедури. По-друге, сучасні дослідження на рівні доктрини висвітлюють як сильні сторони, так і проблемні аспекти інституту. Зокрема, у статті В. Пассалакка та Ф. Костаманї проведено критичний аналіз джерел знань Суду ЄС у межах процедури попереднього звернення. Автори звертають увагу на баланс між формальною роллю Суду як інтерпретатора норм та його фактичним впливом на формування політики через прецедентну практику [3]. По-третє, в українській науці та експертному середовищі останніми роками з'являються праці, спрямовані на осмислення значення практики Суду ЄС для України. Так, Т. Комарова та А. Лазовські у посібнику «Судова практика Суду справедливості ЄС з питань верховенства права та її значення для України» наголошують, що преюдиціальні рішення мають не лише європейську, а й компаративну цінність для держав-кандидатів [6]. Аналогічно, у дослідженні С. Шевченка акцентується інституційна роль Суду ЄС у втіленні стандартів Союзу, що також підкреслює важливість преюдиціальної процедури як механізму інтеграції [8].

По-четверте, українські джерела останніх років (щомісячні огляди практики Суду ЄС, що готуються Верховним Судом [12], а також дослідження у сфері реформування судової влади в контексті євроінтеграції, зокрема роботи Т. Анцупової та С. Козьякова [13]) підкреслюють потребу у підготовці національної судової системи до використання цього інструменту. Автори акцентують на прогалинах у знаннях суддів, необхідності мовної підготовки та адаптації процесуального законодавства.

Отже, можна констатувати, що наукова розробка проблеми має міждисциплінарний і багато-рівневий характер: від фундаментальних праць європейських дослідників про природу та функції преюдиціальної процедури [3] до прикладних рекомендацій для держав-кандидатів, зокрема України [6; 8; 13]. Разом із тим, недостатньо висвітленими залишаються питання імплементації цього механізму в національні правовпорядки нових членів ЄС, а також співвідношення між національним конституційним контролем та обов'язковістю рішень Суду ЄС у контексті верховенства права. Саме ці аспекти потребують подальшої уваги у вітчизняній науковій літературі.

Метою статті є проаналізувати правову природу та функціонування процедури попереднього звернення до Суду ЄС з погляду забезпечення верховенства права ЄС, окреслити її вплив на національні правові системи, у тому числі майбутню практику для України. Для вирішення поставленої мети передбачається вирішення таких **наукових завдань**: дослідити правову сутність процедури попереднього звернення; проаналізувати взаємодію Суду ЄС з національними судами, включно з проблемою балансу між зобов'язаннями держави-члена за правом ЄС і національним конституційним контролем; окреслити основні виклики, пов'язані з функціонуванням механізму (навантаженість Суду ЄС, ризик судового активізму тощо), та можливі шляхи їх подолання, з урахуванням перспектив України як кандидата на вступ до ЄС.

Виклад основного матеріалу. Інститут попереднього звернення був закладений ще в Римському договорі 1957 року про заснування Європейської економічної спільноти (ЄЕС) як стаття 177 [4]. Відтоді його положення практично безперервно діють і нині закріплені в статті 267 Договору про функціонування ЄС (ДФЄС). Важливо відзначити, що вже на етапі заснування ЄЕС автори Договору розуміли необхідність механізму, який би гарантував однакове застосування права Співтовариства всіма державами-учасницями. Стаття 177 ЄЕС була спрямована саме на збереження спільного характеру цього нового права та забезпечення того, щоб національні суди не відхилялися у його тлумаченні [5]. Надалі з розвитком ЄС та ухваленням Лісабонського договору (2009) процедура зазнала лише незначних змін, зокрема термінологічних (назва Суду, нумерація статті тощо), але її сутність залишилася тією ж.

Стаття 267 ДФЄС уповноважує Суд ЄС надавати, за запитами національних судових органів держав-членів, попередні рішення щодо тлумачення установчих договорів та чинності й тлумачення актів інституцій, органів чи установ ЄС. Тобто предметом преюдиціального звернення може бути питання або про тлумачення норми права ЄС, або про дійсність (валідність) акту вторинного права (регламенту, директиви, рішення тощо). Важливо, що Суд ЄС не вирішує сам спір по суті – ця функція залишається за національним судом. Натомість, надаючи обов'язкове тлумачення норми чи вирішуючи питання дійсності акта, Суд ЄС фактично визначає правову позицію, на підставі якої національний орган має вирішити справу. Попередні рішення, винесене Судом, є обов'язковим для суду, що звернувся, а також для інших національних судів, перед якими постане аналогічне питання в майбутньому [6]. Таким чином, механізм працює як діалог: національний суд зупиняє провадження у своїй справі та звертається із запитом, Суд ЄС розглядає питання та надає авторитетну відповідь (рішення), після чого національний процес триває, застосовуючи отримане тлумачення.

Однак обсяг цього права чи обов'язку залежить від рівня суду. Якщо йдеться про суд нижчої інстанції, то він має дискреційне право: тобто може самостійно вирішити, чи звертатися до Суду ЄС. Якщо суддя вважає, що йому достатньо власних знань або вже існує відповідна практика, він може не подавати запит. Але якщо виникає сумнів, він має повне право звернутися і жодна національна норма не може цьому перешкодити.

Інакше виглядає ситуація з судами найвищої інстанції, рішення яких не підлягають оскарженню. У таких випадках звернення до Суду ЄС є не правом, а обов'язком. Якщо перед судом постає питання, яке не має чіткого тлумачення в практиці ЄС, він зобов'язаний поставити його на розгляд Суду Справедливості. Інакше це може розцінюватися як порушення зобов'язань держави-члена перед Європейським Союзом.

Цей принцип закріплений у статті 267 Договору про функціонування ЄС, а також підтверджений численною практикою самого Суду. Важливо, що жоден орган державної влади не має права втручатися в рішення суду щодо звернення навіть якщо це суд нижчої інстанції. Наприклад, якщо такий суд подав запит, верховний суд не може його скасувати або притягнути суддю до відповідальності. Будь-який тиск чи санкції за таке звернення суперечать принципу лояльної співпраці, закріпленому в статті 4(3) Договору про ЄС, і підривають незалежність судової влади.

Процедура звернення до Суду ЄС змінила звичне уявлення про те, як працює судова система всередині країни. Тепер навіть суди нижчого рівня наприклад, районний суд у Польщі можуть самостійно звертатися до Суду ЄС, не питаючи дозволу у вищих інстанцій. І якщо Суд ЄС дає інше тлумачення норми, ніж те, що раніше висловив касаційний суд, то нове рішення фактично переважає.

Це означає, що вертикальна ієрархія судів у країні частково поступається горизонтальній співпраці з Люксембургом. Верховні суди більше не мають останнього слова у питаннях, що стосуються права ЄС. Навпаки вони зобов'язані звертатися до Суду ЄС, якщо виникає нове або незрозуміле питання. Інакше це може вважатися порушенням зобов'язань держави перед ЄС. Через це національні судові системи змушені були пристосуватися до того, що існує зовнішнє джерело авторитетних рішень. Цю модель часто називають «суддівською мережею» або «європейським судовим простором». Вона змінила роль національного судді: тепер він не просто застосовує національне право, а діє в рамках двох систем національної конституції та права ЄС.

Процедура попереднього звернення відіграє центральну роль у гарантуванні того, що право ЄС застосовується однаково й має однакову силу в усіх державах-членах. Це безпосередньо пов'язано з концепцією верховенства права ЄС, тобто пріоритету норм ЄС над нормами національного права при їх колізії. Завдяки преюдиціальному механізму Суд ЄС отримує можливість своєчасно втрутитися в процес правозастосування на національному рівні і надати офіційне тлумачення, обов'язкове для національного суду. Варто звернути увагу, що у 2024 році з 920 нових справ, поданих до Суду, 573 були запити на попереднє рішення, тобто понад 62%. Лідерами звернень до Суду ЄС стали суди з Італії, Німеччини, Польщі, Австрії, Бельгії та Болгарії [7]. Таким чином, приблизно кожні дві із трьох справ у Суді ЄС – це звернення національного суду по тлумачення права. Решту справ складають прямі позови (позови про анулювання актів, невиконання зобов'язань, апеляції з Загального суду тощо), але їх значно менше. Цей дисбаланс підкреслює, що головною функцією Суду ЄС нині є не розв'язання спорів між інституціями чи державами, а саме забезпечення єдності правозастосування через відповіді на запитання національних судів.

Преюдиціальні рішення Суду ЄС, хоча формально і не вважаються «прецедентами» у континентальній системі, фактично мають прецедентний характер. Кожне тлумачення, надане Судом у відповідь на запит, стає частиною *acquis communautaire* – сукупності норм і принципів права ЄС, яких повинні дотримуватися всі держави. Національні суди, стикаючись із тим самим питанням, зобов'язані керуватися вже винесеним попереднім рішенням (як зазначалося, рішення обов'язкове *erga omnes* для аналогічних питань) pravojustice.eu. Більше того, сам Суд ЄС у своїй діяльності намагається дотримуватися раніше викладених правових позицій, щоб забезпечити послідовність юриспруденції.

Отже, преюдиціальна процедура забезпечує «конституційний» вимір верховенства права ЄС. Вона перетворює абстрактний принцип примату на живий інструмент: через запити і відповіді формується єдине поле правозастосування. У кожній державі-члені судді фактично виступають в ролі «суддів ЄС», застосовуючи право ЄС нарівні з національним, а Суд ЄС стежить, щоб це застосування було однаковим і адекватним. Без процедури попередніх рішень навряд чи вдалося б досягти тієї глибини інтеграції права, яка є нині; як влучно сказано в літературі, вона стала «наріжним комнем конституційної архітектури ЄС» [8]. Зрештою, верховенство права ЄС забезпечується не стільки прямим примусом (санкціями за невиконання, хоча й такий механізм існує), скільки переконливістю та авторитетністю рішень Суду, винесених у відповідь на добровільні запити національних судів.

Більшість вищих судів визнали пріоритет права ЄС, навіть над конституційними нормами, хоча іноді і з певними застереженнями (наприклад, італійський Конституційний суд спочатку заперечував проти примату над основоположними принципами Конституції, але згодом знайшов компроміс через доктрину «контр-лімітів»). В офіційній Декларації №17 до Лісабонського договору [9] держави погодилися, що принцип примату є наріжним у ЄС і застосовується до всіх актів, включно з конституційними нормами. Таким чином, на практиці право ЄС має пріоритет навіть над національними конституціями.

Проте, як і у всіх глобальних процесах, так і тут бувають виключення. У цьому контексті цікавим стало рішення Суду ЄС у справі Стефано Меллоні проти Міністерства фінансів Іспанії [10]. Справа стосувалася європейського ордеру на арешт: іспанський Конституційний суд запитав, чи може Іспанія відмовити у видачі особи до Італії, якщо її засудили там заочно, посилаючись на вищий стандарт права на справедливий суд, гарантований Конституцією Іспанії. Суд ЄС у відповіді (Стефано Меллоні) постановив, що держава-член не може застосовувати національні стандарти захисту прав (навіть конституційні), якщо це ставить під загрозу здійснення вимог акта ЄС, у даному випадку Рамкового рішення про ордер [11].

Інакше кажучи, примат права ЄС є абсолютним: навіть норми національних конституцій не може перешкоджати виконанню зобов'язання за правом ЄС. Цей висновок закріпив «верховенство» права ЄС на найвищому рівні над конституціями, підтвердивши, що навіть такі чутливі сфери, як кримінальна юстиція, підпорядковуються єдиному підходу Союзу (звичайно, за умови, що сам ЄС поважає фундаментальні права на рівні Хартії). Рішення у справі Стефано Меллоні стало

своєрідним сигналом про те, що конституції держав мають узгоджуватися з правом ЄС, а не навпаки. Для України, як майбутнього члена, це теж важливий урок. Конституція України, ймовірно, потребуватиме змін чи динамічного тлумачення, щоб вписатися в принцип примату права ЄС.

В Україні вже активно проводиться велика робота з ознайомлення суддів з практикою Суду ЄС. З цією метою публікуються офіційні огляди практики Суду ЄС (зокрема, Верховний Суд щомісяця готує огляд нових рішень ЄС з коротким змістом і висновками), це робиться для формування у суддів навичок і готовності до майбутніх звернень [12].

Перспективно, після набуття членства, Україна повинна буде негайно інтегруватися в цю преюдиціальну систему. Це означає, що національні суди всіх рівнів отримають право ставити питання Суду ЄС, а суди останньої інстанції матимуть такий обов'язок. Щоб бути готовими, українській правовій спільноті варто вже зараз врахувати кілька моментів. По-перше, підготовка суддів: необхідно забезпечити навчання суддів основам права ЄС, правилам формулювання преюдиціальних питань, іноземним мовам. Нині більшість українських суддів не вивчали право ЄС у рамках освіти, мало володіють іноземними мовами, а дехто схильний вважати національне право вищим за всі інші джерела. Це потрібно змінювати через освітні програми, тренінги, стажування в судах ЄС або державах-членах. По-друге, адаптація процесуального законодавства: слід передбачити процедуру зупинення провадження і направлення преюдиціального запиту до Суду ЄС, детально прописати повноваження судді і права сторін на цьому етапі. Можливо, варто перейняти досвід країн ЦСЄ, які перед вступом вносили такі зміни до своїх кодексів. По-третє, формування культури діалогу. Як показує досвід, ефективне використання процедури багато в чому залежить від активності самих суддів. Потрібна певна міра «суддівського активізму», тобто готовності звертатися до Суду ЄС в разі найменшого сумніву щодо тлумачення норм [13]. Після вступу ж України до Союзу цей механізм стане невід'ємною частиною здійснення правосуддя, тож критично важливо заздалегідь сформувати інституційну та інтелектуальну готовність до нього. Українські суди мають усвідомити себе як частину єдиної європейської системи правосуддя, де верховенство права ЄС фундаментальний принцип, що потребує щоденного підтвердження на практиці.

Окремо варто й звернути на ряд проблемних питань у діяльності Суду ЄС. Так, кількість справ, які надходять до Суду ЄС, стрімко зростає, щороку реєструється понад 500–600 запитів, а загалом у 2023 році обидва суди ЄС отримали понад 2000 нових справ. Середній час розгляду 16–18 місяців, але накопичується великий обсяг понад 2500 нерозглянутих справ. Якщо тенденція збережеться, особливо після розширення ЄС, навантаження стане критичним. Через затримки національні суди змушені чекати роками, що шкодить терміновим справам наприклад, щодо утримання під вартою чи захисту дітей [7].

Щоб розвантажити систему, обговорюють кілька реформ:

1. Фільтраційний механізм. Суд ЄС може швидко відхиляти запити, якщо питання вже чітко врегульоване (*acte éclairé*) або неприйнятне. Це дозволяє вирішувати справу короткою ухвалою без повного провадження (ст. 99 Регламенту).

2. Передача справ до Загального суду. У 2024 році вперше частину запитів почали передавати Загальному суду ЄС. Він розглядає справи у шести сферах: ПДВ, акцизи, мито, тарифи, квоти на викиди, права пасажирів при затримці/скасуванні рейсів тощо. Це переважно технічні економічні питання, які потребують швидкого вирішення. Суд ЄС перевіряє, чи запит стосується однієї з цих тем, і може передати його. Якщо питання змішані то справа залишається в Суді ЄС.

Також обговорюють збільшення кількості суддів, створення спеціалізованих палат або окремих трибуналів (наприклад, з інтелектуальної власності), обмеження обсягу подань, ширше застосування письмової форми, використання термінових процедур у чутливих справах. Ідея дозволити національним судам самостійно тлумачити право ЄС (децентралізація) поки що вважається ризикованою.

Окрім уже згаданого реформування (залучення Загального суду), можна очікувати й подальшої еволюції процедури. Можливо, ширше застосовуватимуться цифрові технології, зокрема електронне подання запитів, відеоконференції для усних слухань тощо, усе це прискорить і спростить процес для національних суддів. Побуває ідея створити онлайн-платформу для спілкування між суддями, де можна було б ставити запитання до їх офіційного відправлення, але це, швидше, футуризм. Так чи інакше, механізм попереднього рішення залишатиметься центральним в архітектурі судового захисту ЄС, і всі удосконалення будуть спрямовані на збереження його ефективності. Попри це, можемо припустити, що після вступу України до ЄС кількість преюдиціальних запитів ще більше зросте (з огляду на розмір країни і складність правових реформ). Тому українські судді мають шанс стати активними учасниками формування практики ЄС. Це, в свою чергу, дозволить Україні впливати на розвиток права ЄС.

Висновки. Проаналізувавши процедуру попереднього звернення до Суду ЄС, можна дійти кількох узагальнень. Передусім, цей механізм довів свою ефективність як інструмент забезпечення верховенства права ЄС. Через преюдиціальні запити забезпечується однакове тлумачення та застосування норм права у всіх державах Союзу, що підтримує цілісність і авторитет правопорядку ЄС. Процедура стала ключовим фактором утвердження принципу примату права ЄС на практиці національні суди, співпрацюючи із Судом ЄС, реалізують пріоритет норм ЄС над національними, навіть конституційними, коли це потрібно.

Для України висновки цього дослідження мають як теоретичне, так і практичне значення. Теоретично українська правова наука отримує модель успішного міжсуддівського співробітництва, що забезпечує верховенство права понад національними межами. Цей досвід може бути застосований ширше (приміром, у взаємодії з міжнародними судами). Практично усвідомлення ролі попередніх звернень дозволить краще підготуватися до майбутньої участі в цій процедурі. Україна має шанс увійти до ЄС вже з розумінням тонкощів преюдиціального механізму і належно інтегрувати його у свою систему. Подальші дослідження можуть зосередитися на конкретних аспектах: як оптимально імплементувати процедуру в процесуальні кодекси, як навчати суддів, як врахувати можливі конституційні колізії (з огляду на справу Стефано Меллоні та норми української Конституції), а також як використовувати преюдиціальні запити на користь національних інтересів (наприклад, ставлячи питання, що важливі для українського суспільства, з метою формування прогресивної практики ЄС).

Обґрунтовано, що процедура попереднього звернення є одним з наріжних каменів верховенства права ЄС. Вона втілює саму ідею правової інтеграції через право, де кожен суддя, ухвалюючи рішення, водночас діє як суддя Європейського Союзу. Її розвиток – це історія успіху європейського правового співтовариства. Для України долучення до цього механізму стане важливим кроком до утвердження європейських принципів верховенства права і справедливості у власному правопорядку. Як показує досвід, готовність до діалогу і відкритість до спільного права приносить користь усім сторонам. Отже, творчий і відповідальний підхід українських науковців та практиків до вивчення і впровадження преюдиціального механізму є запорукою того, що після вступу до ЄС українська судова система ефективно і гідно інтегрується у загальноєвропейський правовий простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. The Court of Justice of the European Union url. URL: <https://curia.europa.eu>.
2. Лісабонська угода (договір про реформування Європейського Союзу). Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит Комітету Верховної Ради України. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29057.pdf>.
3. Passalacqua V., Costamagna F. The law and facts of the preliminary reference procedure: a critical assessment of the EU Court of Justice's source of knowledge. European Law Open. №2. 2023. URL: https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/5B7F38505BEC925704A74B907127F119/S2752613523000267a.pdf/law_and_facts_of_the_preliminary_reference_procedure_a_critical_assessment_of_the_eu_court_of_justices_source_of_knowledge.pdf.
4. Treaties currently in force. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties/treaties-force.html>.
5. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU10267>.
6. Комарова Т., Лазовські А. Судова практика суду справедливості ЄС з питань верховенства права та її значення для України. Посібник. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/66a/b96/268/66ab96268605b879785995.pdf>.
7. Statistics concerning the judicial activity of the Court of Justice – 2024. URL: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7032/en/t.
8. Шевченко С. Судова гілка Європейського Союзу: Суд справедливості Європейського Союзу – на варті втілення стандартів ЄС. JurFem 21.09.2023. URL: <https://jurfem.com.ua/sudova-hilka-eu>.
9. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007 A. Declarations concerning provisions of the treaties - 17. Declaration concerning primacy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=cellex%3A12008E%2FAFI%2FDCL%2F17>.
10. Judgment of the Court (Grand Chamber), 26 February 2013. Stefano Melloni v Ministerio Fiscal. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62011CJ0399>.

11. European Union, CJEU, Melloni, judgment of 26 February 2013. URL: <https://cjc.eui.eu/data/data/data?idPermanent=405>.
12. Інформація про опубліковані дайджести та огляди судової практики. Верховний суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/info_anons_daigest_oglyad.
13. Анцупова Т., Козьяков С. Реформування судової системи України – вступ до ЄС, демократія та верховенство права. The Review of Democracy (RevDem). 2024. URL: <https://revdem.ceu.edu/2024/10/02/reforming-ukraines-judiciary>.